

Соловій В. З.,

Львівський державний університет внутрішніх справ

СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРМІНІВ ПІД ВПЛИВОМ КОНТЕКСТУ

У статті розглядаються особливості функціонування юридичних термінів у текстах публіцистичного характеру. Аналізується вплив контексту на значення терміна, зокрема на його конотативні прирости.

Ключові слова: термін, контекстуальний термін, контекст, мова, мовлення, сфера функціонування, конотативне значення.

В статье рассматриваются особенности функционирования юридических терминов в текстах публицистического характера. Анализируется влияние контекста на значение термина, в частности на его коннотативные приращения.

Ключевые слова: термин, контекстуальный термин, контекст, язык, речь, сфера функционирования, коннотативное значение.

The peculiarities of legal terms functioning in publicistic texts are examined in the article. Influence of context on the meaning of a term, in particular on its connotative augments is analyzed.

Keywords: term, contextual term, context, language, discourse, sphere of functioning, connotative meaning.

Терміни – це не тільки одиниці словника, а й живі одиниці, що функціонують та використовуються в мові, зберігаючи свої властивості і “набираючи” нові, характерні словам загальноживої лексики. Сфери фіксації та функціонування терміна можуть бути різними. “Нормативні словникові матеріали, академічні видання, що характеризуються чітким канонічним підходом до узуальних утворень, умовно позначені як сфера фіксації; тексти різних жанрів спеціальної літератури – сфера функціонування” [3, с. 7].

Основну сферу функціонування термінів юриспруденції поділяють на дві сфери – формальну і неформальну. До формальної можна віднести документи, угоди та спеціальні тексти наукового та навчального характеру. До неформальної сфери функціонування термінів належать публіцистичні тексти, тобто тексти газет, журналів, веб-порталів, а також художні тексти. Публіцистичні тексти зазвичай наповнені словами, вжитими в переносному значенні, епітетами, порівняннями, алегорією, гіперболою, перифразою та іншими художніми засобами, які привертають увагу слухача чи читача. Можна зустріти тексти, в яких саме терміни потрапляють у синтагматичні відносини, де термін вживається в певній ролі чи просто у певному словосполученні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. “Функціональний аспект у вивченні термінології має велике і самостійне дослідницьке значення, оскільки всі істинні властивості і якості терміна проявляються тільки при функціонуванні його у спеціальних текстах або в усних формах професійного спілкування” [1, с. 21]. Термінологічне слово системи мови, що існує в межах власної терміносистеми, перетворюється на термін мовлення, коли використовується спеціалістами в усному чи письмовому спілкуванні [1, с. 21]. “Коли термін вживається в мовленні, то на нього діє ціла низка чинників, які істотно впливають на його значення. Передусім, це екстралінгвістичні чинники (тобто зовнішні соціокультурні і ситуативні чинники) і лінгвістичні (тобто контекст). Як тільки термін потрапляє в контекст, він здебільшого набуває конотативного значення, чого в ідеалі бути не повинно, оскільки термін має бути нейтральним і емоційно незабарвленим” [4, с. 16]. Отже, “умови конкретно-мовленнєвого функціонування термінів, таким чином, постійно вступають у протиріччя з категоричністю вимог, що пред’являються до “ідеального” терміна” [Цит за: 2, с. 53]. “Значення терміна обумовлено відповідною термінологічною системою, проте ця обставина не може заперечувати можливості набуття терміном будь-яких семантичних чи прагматичних приростів саме під впливом контексту – вузького контексту висловлювання чи широкого контексту ситуації” [2, с. 53].

Це і зумовлює **актуальність дослідження**, оскільки юридичні терміни до сьогодні досліджувались у сфері фіксації чи навіть частково у сфері функціонування, проте окремого аналізу функціонування юридичних термінів, на які значний вплив має контекст, немає.

Мета статті полягає у вивченні юридичних термінів у сфері функціонування саме під впливом контексту.

Терміни мовлення, на які значний вплив має вузький чи широкий контекст, які набувають прагматичних та конотативних приростів, яких не зовсім характерна властива дистрибуція чи синтагматика, можна назвати **контекстуальними термінами**.

Об’єктом аналізу слугують вибрані речення з електронних видань та газет, в яких вживаються юридичні контекстуальні терміни та терміни-словосполучення неформальної сфери функціонування чи слова, що знаходяться з цими термінами в синтагматичних відносинах, чи навіть цілі словосполучення, які мають вплив на значення терміна. Здебільшого в таких випадках використовуються лапки для підсилення переносного значення терміна, слова чи цілого словосполучення.

Виклад основного матеріалу. Існують різні емоційно-експресивні мовні засоби, з якими чи в яких вживається термін. Ці засоби використовуються для того, щоб наповнити текст термінами, зробити його більш цікавим та доступним для читача, привернути увагу до тексту, який може мати певний вплив на читацьку чи слухачьку аудиторію. Серед таких мовних засобів є зевгма. Якщо термін вживається як компонент **зевгми**, то він створює деякий конотативний відтінок, набуває стилістичного забарвлення. Уся фігура зевгми навмисно була створена автором як семантико-синтаксичний прийом для підкреслення ідеї, створення певного комічного ефекту:

An allegedly defective motor has some Mercedes-Benz drivers racing to court rather than the open road [7].

Law departments have looked into both their ledgers and their crystal balls, and have seen a little less litigation but a lot more regulation [8].

Метафоричне перенесення також часто має місце, але при цьому в терміні зберігаються зв’язки між основним та переносним значенням:

TiVo may have wound up on the winning end of its long-running patent litigation battle with EchoStar, but the case remains a prime example of how difficult it can be for legitimate inventors to enforce their patent rights [9].

Motorola sues Microsoft, alleges patent infringement; litigation battle grows [12].

In a court battle that lasted 11 years, Verrilli won a new sentencing hearing for his client after the Supreme Court ruled that the client had ineffective counsel [10].

Терміни “litigation” і “court” зберігають своє значення, але слово “battle”, яке знаходиться з ними в синтагматичних відносинах, створює метафоричне словосполучення і хоча не змінює значення самих термінів, проте надає їм експресивності. Це можна побачити і в наступному прикладі: *While the marriage law and economics has caught on within the United States, the movement has not been widely embraced internationally* [15]. Слово “marriage” вживається в значенні “union” і фактично не мало би стосуватися термінів “law and economics”, проте воно все ж вживається та впливає таким чином, ніби “забирає” нейтральність термінів, надаючи їм певного відтінку емоційності.

У публіцистиці можна також зустріти перифразу, що дає змогу автору замінити термін синонімічним словом чи словосполученням, щоб не повторюватись, урізноманітнити, “розбавити” текст, підкреслюючи важливу для тексту ознаку слова чи словосполучення. Проте це зовсім не схвалюється у науковій літературі:

Minnesota Rep. Michelle Bachmann, in criticizing Iowa judges who ruled same-sex marriage legal in the state, described judges as “black-robed masters” [14].

Використання яскравих епітетів – найефективніший спосіб конотативного вживання терміна [4, с. 16]:

The net result is that our team of 30 lawyers has tremendous litigation experience ... [5]. *Justice Walker found that [i]n this matter it would work a tremendous injustice upon the Plaintiff to reward Defendant’s numerous and contemptuous defaults* [6].

This was an extremely hard-fought case for seven years [13]. *James’s adoptive mother gave “extremely brief” testimony* [11]. *“This was an extremely hard-fought case for seven years,” Roda said* [13].

In re Wellbutrin Antitrust Litigation ... GSK had violated the Sherman Antitrust Act by filing “baseless” patent suits against manufacturers of generic versions of the sustained release form of its popular antidepressant Wellbutrin SR [13].

Висновки. Таким чином, терміни можна розрізнити за своїм функціонуванням в мові, де вони знаходяться в ідеальному середовищі, і в мовленні, де вони схильні до впливу екстралінгвістичних чинників, контексту і особливостей власного сприйняття, що істотно впливає на їх природу. Хоча деякі дослідники і заперечують стилістичні функції терміна або допускають їх обмежене вживання, на практиці терміни можуть виконувати невластиві їм стилістичні та експресивні функції [4, с. 19]. Зокрема в неформальній сфері функціонування термінів стилістичні відтінки та конотації проявляються найбільше.

Література:

1. Даниленко В. П. Актуальные проблемы лингвистического исследования русской терминологии / В. П. Даниленко // Современные проблемы русской терминологии / Под ред. В. П. Даниленко. – М., 1986. – С. 5-23.
2. Ларина Ю. Е. Прагматика термина как семиотическое свойство (на материале русской лингвистической терминологии) : дис. ... канд. филол. наук : 10. 02. 04 / Юлия Евгеньевна Ларина – Краснодар, 2007. –164 с.
3. Локтионова Н. М. Лексико-семантическая характеристика термина / Н. М. Локтионова. – Ростов н/Д, 2001. – 176 с.
4. Ягзунович О. А. Функционирование и перевод терминов гражданского права (на материале терминологии недвижимости) : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10. 02. 04. “Германские языки” / Ягзунович О. А. – Москва – 2011. – 28 с.
5. A Litigation Firm Serving Kentucky and Surrounding States [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://whtlaw.com/>
6. Christopher L. W. A., Plaintiff v. D. A., Defendant, [Index Number Redacted by Court] / Linda Christopher // Supreme Court, Westchester County, October 4, 2011 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.newyorklawjournal.com/CaseDecisionNY.jsp?id=1202517519555>
7. Gialanella D. Mercedes Faces Class Action Alleging Defective Camshafts in Prime Engines / David Gialanella // New Jersey Law Journal, September 27, 2011 [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.law.com/jsp/nj/PubArticleNJ.jsp?id=1202517073146&hubtype=Mercedes_Faces_Class_Action_Alleging_Defective_Camshafts_in_Prime_Engines
8. Glaser B. U. S. and U. K. Corporate Counsel See Less Litigation, More Regulation / Brian Glaser // Corporate Counsel, October 19, 2011 [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.law.com/jsp/article.jsp?id=1202519308455&US_and_UK_Corporate_Counsel_See_Less_Litigation_More_Regulation
9. Hansen S. Tough to Tame / Susan Hansen [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.law.com/jsp/cc/ip_report_fall2011.jsp
10. Huisman M. Veteran Lawyers Expound on Value of Public Service / Matthew Huisman // The National Law Journal, October 24, 2011 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.lawjobs.com/newsandviews/LawArticle.jsp?hubtype=News&id=1202519881995&slreturn=1>
11. James v. Schriro // The Recorder, October 12, 2011 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.law.com/jsp/ca/PubArticleCA.jsp?id=1202518718866>
12. Motorola sues Microsoft, alleges patent infringement; litigation battle grows // Los Angeles Times, November 11, 2010 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://latimesblogs.latimes.com/technology/2010/11/microsoft-vs-motorola-continues-.html>
13. Needles Z. Wellbutrin Class Action Settles for \$49 Million / Zack Needles // The Legal Intelligencer, October 19, 2011 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.law.com/jsp/pa/PubArticlePA.jsp?id=1202519373716>
14. Sherman M. GOP Candidates Would Cut Federal Judges’ Power / Mark Sherman // The Associated Press, October 25, 2011 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.law.com/jsp/article.jsp?id=1202520040766&slreturn=1>
15. Sloan K. Chicago aims to protect its supremacy in law-and-economics movement / Karen Sloan // The National Law Journal, October 10, 2011 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.law.com/jsp/nlj/legaltimes/PubArticleLT.jsp?id=1202518430582>